

THE HERITAGE

Periodical Magazine

Nr.11 / 2013

Editor in Chief: Prof. Dr. Mevlud Dudic

Co-Editor in Chief: MSc. Dorian Leka (d.leka@eust.edu.mk)

Editors:

- PhD. Biljana Ciglovska (b.ciglovska@eust.edu.mk)
- PhD Candidate, Nazmie Merko-Zabzun (n.merko@eust.edu.mk)

Technical Secretary: MSc. Blerti Dauti (b.dauti@eust.edu.mk)

Editorial Staff:

- Prof. Dr. Sulo Haderi - International University of Tirana, Albania
- Prof. Dr. Anastas Angjeli - Mediterranean University of Albania
- Prof. Dr. Shyqeru Kabashi - Business College Prishtina, Kosovo
- Prof. Dr. Enver Duran - Trakya University, Turkey
- Prof. Dr. Marko Bello - University of Tirana, Albania
- Prof. Dr. Tony Ogiamien - American Heritage University of Southern California, USA
- Prof. Dr. Radoje Radic - University of Banja Luka, Republic of Srpska
- Prof. Dr. Suzana Bubic - University of Mostar, Bosnia and Herzegovina
- Prof. Dr. Jelena Lekic - University of Novi Pazar, Serbia
- Prof. Dr. Daglas Kapogrosi - Cornell University, USA
- Prof. Dr. Joseph Minsfud - Emuni University, Slovenia
- Prof. Dr. Luan Hajdaraga - Marin Barleti University, Tirana, Albania
- Prof. Dr. Armen Kadriu - International University of Struga, Macedonia
- Prof. Dr. Ljupco Stojceski - International University of Struga, Macedonia
- Prof. Dr. Ljubisha Petrusovski - Euro College, Kumanovo, Macedonia
- Prof. Dr. Flora S. Kastrati - State University of Tetovo, Macedonia
- Prof. Dr. Elez Osmani - Mediterranean University of Bar, Montenegro
- Prof. Dr. Liljana Elmazi - University of Tirana, Albania
- Prof. Dr. Ligor Nikolla - University of Tirana, Albania

Scientific Publication of the International University of Struga

www.eust.edu.mk

Issue No. 11, 2013

ISSN 1857-7482 www.eust.edu.mk www.eust.edu.mk/Heritage/ Nr.11, 2013

TABLE OF CONTENTS:

1. Land and Sea as Culture in Albanian Literature and Folklore – Page 5
2. Reinsurance Contract – Page 21
3. European Regional System on Human Rights – Page 42
4. Planning as a Management Function – Page 62
5. Marketing of Wines – Page 74
6. The Deposit Contract (Depositum) – Page 87
7. General Knowledge about Criminality (Concept and Types of Criminality) – Page 98
8. Privatization: “Benefit or Harm” for Kosovo’s Economy Post-1999 War – Page 114
9. Value-Added Tax on Subsidies/Grants for Public Enterprises (JSCs) – Page 140
10. Early Diagnosis and Moral Health – Page 149
11. Republic of Macedonia: Professionalization of Diplomatic Activity – Page 157
12. Procedures for Proposing Public Investments – Page 170
13. The Macedonian Model on Interethnic Relations and Human Rights: Dialogue and Intercultural Integration as Possibility or Reality – Page 229
14. A Manuscript Dictionary by Lef Nosi – Page 240
15. Biological Evidence and DNA in Future Perspectives – Page 254
16. Culture and Negotiation – Page 269
17. General Overview of Anti-Torture Mechanisms and Recent Trends – Page 281
18. The Role of Technological Processes in Sausage Production – Page 291
19. Mobile Technology: A Solution for Modern Tourists – Page 299

The Heritage – Issue No. 11

by Albana Skeja, PhD Candidate, International University of Struga

Article Abstract: “Value-Added Tax on Subsidies/Grants for Public Enterprises”

The economic level and competitiveness of firms or entities depend on economic resources, current technological level, financial instruments, professional staff levels, and human resource qualifications. Public enterprises play a crucial role in balancing economic revenues with pricing for services offered, ensuring affordability for citizens. However, these enterprises face challenges in adopting market-driven pricing models due to their public service nature. This article explores the complexities of VAT application on subsidies and grants, analyzing its economic implications for public enterprises.

Keywords:

Economic sustainability, regulatory entity, value-added tax, subsidy, grant.

Value-Added Tax on Subsidies/Grants for Public Enterprises (JSCs)

Introduction

Public enterprises in Albania provide services to the entire population, regardless of purchasing power or the economic characteristics of individuals. This is one of the reasons why the public sector lacks the ability to apply market-based pricing, preventing it from operating as a competitive private entity. Due to the public nature of their services, it is particularly challenging for public enterprises to set and apply market-level prices, as they must consider the economic, social, cultural, and political context of the population and the regions they serve.

The influence of diverse external components defines the uniqueness and originality of public enterprises, a characteristic absent in the private sector. For the development of public enterprises, leadership and management levels, human resource qualifications, improvements in the technology used by these entities, and mitigation of external disruptions are critical. These qualities would advance these enterprises.

The transfer of public enterprises, structured as joint-stock companies (JSCs), to local authorities aims to bring services closer to the citizens who benefit from them.

Value-Added Tax (VAT)

VAT taxpayers include all entities with an annual turnover exceeding 5 million Albanian Lek within the Republic of Albania. Taxable supplies include goods, services, imports, and other supplies like aid and subsidies. The VAT rate is 20% in Albania, and the end consumer is the ultimate payer.

The General Tax Directorate is the competent body for collecting and overseeing VAT. In 2013,

VAT was applied to subsidies allocated to public enterprises by the Regional Tax Directorate in Elbasan. This obligation was assessed by the tax authorities. These revenues, compulsorily collected through taxation, create a vicious cycle because the central government subsidizes these enterprises to ensure they continue providing services to citizens, yet the tax authorities, as part of the central government, retain 20% of the allocated funds.

Central Government, Local Government, and Public Enterprises: Financial Sustainability

The strategic mission and vision of public enterprises are to achieve sustainable development within the framework of covering their direct costs. Sustainable development of these enterprises requires attention from the central government, which is elected by the people.

For this reason, public services provided by these enterprises are prioritized sectors of the economy, closely linked to the economic and social development of the region. The public service sector is fragile and attracts the focus of both central and local governments.

The central government sets the primary economic strategies of the country, while local governments implement them through specific economic policies, sharing responsibility for the economic functioning of public enterprises. Citizens' right to public benefits is fundamental and cannot be denied.

As such, the central government allocates funds to local governments, which then make payments to public enterprises. Public enterprises were created between 1991 and 1992 through the division of public enterprises by service sector, gaining legal status as JSCs under central or local government control. These enterprises ensure financial stability by selling their services in existing markets. Public enterprises provide services to the entire community, irrespective of the clients' financial capacity.

Management of these enterprises is limited because they cannot set service prices based on their costs, as influenced by national economic factors.

In 2007, public enterprises were transferred to local government jurisdiction. However, this transfer process created gaps and complexities, impacting their management.

Challenges of VAT Application

Public enterprises face significant difficulties with VAT application on subsidies and grants. This policy directly affects the financial liquidity of these entities and indirectly impacts citizens by increasing service costs. Public enterprises argue that VAT on grants disrupts their operations and reduces their ability to fulfill their public service missions effectively.

The central government, in turn, must evaluate the economic and social consequences of such policies, ensuring that public enterprises remain financially viable while continuing to offer essential services.

By examining these challenges, this report underscores the need for a balanced approach in fiscal policies to support public enterprises while maintaining their social mission.

The Regulatory Body for Public Service Sector Tariffs

The regulatory body for the public service sector, in determining public service tariffs, considers the economic condition of the region, the social level, the collection rate of the enterprises, and the individuals' ability to pay, balanced with the minimum direct costs of these enterprises. The tariffs set by the regulatory body are mandatory and cannot be changed by public enterprises.

The importance of the public sector is a priority in the economic policies of governing administrations. Based on their costs, public enterprises often seek to increase prices for the services they provide. On the other hand, local government, as the legitimate owner, seeks to lower prices to satisfy their electorate. The balance between these two institutions in setting tariffs is achieved by the regulatory body, which sets a tariff that is affordable, taking into account the economic, social, and cultural influences of the service areas.

To cover specific necessary expenses for public enterprises, the central government allocates funds to local governments in the form of targeted subsidies or grants.

However, setting prices (tariffs) in this way leads to the following consequences for the public sector:

- Lack of Competitiveness: This sector struggles to cover its costs, leaving little room for technological updates or development aligned with modern standards.
- Financial Instability: Public enterprises face financial risks, which limits their ability to prioritize market growth and development.

Since public enterprises' pricing is dictated by the regulatory body, local governments allocate funds (subsidies or grants) to cover part of the obligations of these enterprises. These funds are allocated to improve certain performance indicators and ensure that public enterprises can continue to provide their services to the community, regardless of families' economic conditions. These funds come from the state budget to the local government, the legitimate owners of public enterprises and responsible for their obligations.

Nature of Public Enterprises

Public enterprises, aligned with their strategies and the national strategy, draft business plans for specific time periods. These plans take into account the economic, social, and cultural impacts in the areas they serve. Despite these considerations, public enterprises are obligated to provide their services. The tariffs they apply are approved by the regulatory body, even though they are below the actual cost of providing these services.

Public enterprises offer their services to the community, and according to Financial Accounting Standards (both national and international standards), revenues are defined as inflows during the reporting period that increase assets or decrease liabilities, excluding capital contributions. For every service they provide, public enterprises are required to remit 20% of the value of each unit

of service to the tax authorities, calculated at the point of sale.

Due to the public nature of their services, public enterprises face challenges with uncollected invoices, which then jeopardize their financial health. This affects their ability to pay employee salaries, social and health insurance, and other obligations.

Given these challenges, public enterprises turn to the central government for various forms of funding to cover operational expenses. The central government, to stimulate this sector, allocates funds to the local government, which in turn makes payments for expenses specified by the central government.

Grants and VAT Application

The subsidies and grants allocated by the central government to the local government do not transit directly into the accounts of the public enterprises. Public enterprises, in accordance with National Accounting Standards, recognize these grants as revenue offsetting specific expenses. The process of receiving grants involves debit and credit transactions in the relevant accounting records.

For these reasons, public enterprises do not apply VAT on the grants they receive and have opposed the tax authorities' attempts to enforce this measure. They argue that applying VAT on grants directly impacts the economic functionality and liquidity of public enterprises and indirectly affects citizens by increasing service costs.

The Role of the State (Ministry of Finance)

The central government, through its governing structures, supports public enterprises in providing:

- Current, quality, sustainable, and continuous services.

The development of sectoral strategies for the public sector includes a series of ongoing economic improvements aligned with the country's economic development. The support and oversight of this sector are anticipated to continue until these enterprises achieve economic stability or are privatized.

The allocation of funds to local governments for public enterprises serves as a supportive measure to ensure the continuity of public service provision.

The central government and its structural bodies are recognized for applying Value-Added Tax (VAT) to grants allocated to public enterprises. However, understanding the concerns and specific nature of these public enterprises, the central government has clarified that VAT does not apply to the grants these enterprises receive, as they are not considered a supply of goods or services.

VAT applies to all supplies of goods and services provided for payment by a taxable person as part of the entity's economic activity. Since the receipt of subsidies/grants is not considered a

supply of goods or services, they fall outside the VAT scheme.

Conclusion

The application of VAT on subsidies allocated by the central government to public enterprises must be analyzed from both an economic and financial perspective. The receipt of funds by public enterprises represents essential support, as their financial and competitive capacities are limited. Internal and external factors pose risks to their financial and economic management.

Considering economic development factors, household income levels, and social and cultural conditions is crucial for managing these enterprises. Tariffs set by the regulatory body, rather than market-driven analysis, jeopardize the economic stability and liquidity of public enterprises. Therefore, the funds received from the central government are critical for ensuring the continuity of services.

Applying VAT to these subsidies/grants creates a series of problems for these enterprises and risks the sustainability of public service provision, as well as the enterprises themselves.

The state budget defines the supportive mechanisms for these public enterprises and the manner in which they are implemented. Subsidies are allocated according to deadlines set by the state budget, with the grant's distribution broken down into monthly periods. Subsidy funds are opened for the granting public unit, not for the recipient.

A grant is defined as revenue obtained as a gift, for a specific or unspecified purpose, without repayment conditions or interest, and used to finance economic activities.

Funds allocated by the central government to local governments, along with the credit and debit transactions recorded by public enterprises, are classified as grants designated for specific purposes for these enterprises.

The recipient of the funds (beneficiary accounts) is the local government. From an economic perspective, the funds allocated to these enterprises are considered conditional grants because they are directed by the central government, and the funds do not directly transit into the accounts of public enterprises.

The VAT payer for goods or services is ultimately the citizen. Therefore, applying VAT to the grants received by public enterprises would eventually burden citizens through increased service tariffs.

From a financial management and economic burden perspective for citizens, the application of VAT on subsidies/grants for public enterprises should be reconsidered within an economic and financial framework.

Additionally, public enterprises should strive to achieve sustainable economic profitability. Economic, managerial, and technological support for these public enterprises should be a priority for both local and central governments to ensure that these enterprises provide continuous,

quality, and sustainable services.

The management of these enterprises must prepare them to compete with private entities effectively.

The Heritage

Nr. 11/2013

UNIVERSITETI NDËRKOMBËTAR I STRUGËS

THE HERITAGE

REVISTË PERIODIKE

Nr.11 / 2013

Editor in Chief: Prof. Dr. Mevlud Dudic

Co-Editor in Chief: MSc. Dorian Leka

d.leka@eust.edu.mk

Editors: PhD. Biljana Ciglovska

b.ciglovska@eust.edu.mk

PhD Candidate, Nazmie Merko – Zabzun

n.merko@eust.edu.mk

Technical Secretary: Msc. Blerti Dauti

b.dauti@eust.edu.mk

Editorial Staff:

Prof. Dr. Sulo Haderi - International University of Tirana, R. Albania

Prof. Dr. Anastas Angjeli - Mediterranean University of Albania

Prof. Dr. Shyqeru Kabashi - Kolegji Biznesi Prishtina, R. Kosovo

Prof. Dr. Enver Duran - Trakya University - R. Turkey

Prof. Dr. Marko Bello - University of Tirana - R. Albania

Prof. Dr. Tony Ogiamien - American Heritage University of Southern California - USA

Prof. Dr. Radoje Radic - University of Banja Luka, Republic of Srpska

Prof. Dr. Suzana Bubic - University of Mostar, R. Sarajevo

Prof. Dr. Jelena Lekic - University of Novi Pazar, R. Serbia

Prof. Dr. Daglas Kapogrosi - Cornell University - USA

Prof. Dr. Joseph Minsfud - Emuni University - R. Slovenia

Prof. Dr. Luan Hajdaraga - University Marin Baleti - Tirana, R. Albania

Prof. Dr. Armen Kadriu - International University of Struga, R. Macedonia

Prof. Dr. Ljupco Stojceski - International University of Struga, R. Macedonia

Prof. Dr. Ljubisha Petrusevski - Euro College - Kumanovo, R. Macedonia

Prof. Dr. Flora S. Kastrati - State University of Tetovo, R. Macedonia

Prof. Dr. Elez Osmani - Mediterranean University of Bar, R. Montenegro

Prof. Dr. Liljana Elmazi - University of Tirana - R. Albania

Prof. Dr. Ligor Nikolla - University of Tirana - R. Albania

ISSN 1857-7482

Botim shkencor i Universitetit Ndërkombëtar të Strugës

www.eust.edu.mk

www.eust.edu.mk/Heritage/

Nr.11, 2013

TREGUESI I LËNDËS:

TOKA DHE DETI SI KULTURË NË LETËRSINË DHE FOLKLORIN SHQIPTAR.....	5
REINSURANCE CONTRACT	21
SISTEMI REGIONAL EVROPIAN MBI TË DREJTAT E NJERIUT	42
PLANIFIKIMI SI FUNKSION I MENAXHMENTIT	62
MARKETINGU I VERËRAVE	74
KONTRATA PËR DEPOZITIN (DEPOSITUM)	87
NJOHURI TË PËRGJITHSHME MBI KRIMINALITETIN-(NOCIONI DHE LLOJET E KRIMINALITETIT).....	98
PRIVATIZIMI “DOBI APO DËM” PËR EKONOMINË E KOSOVËS-PËRIUDHA E PAS LUFTËS SË VITIT 1999	114
TATIMI MBI VLERËN E SHTUAR PËR SUBVENCIONIN/GRANTET E NDËRMARRJEVE PUBLIKE SH.A.	140
DIAGNOSTIFIKIMI I HERSHËM DHE MORALI I SHËNDOSHË	149
ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА НА ДИПЛОМАТСКАТА ДЕЈНОСТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	157
PROCEDURAT E PROPOZIMIT TË INVESTIMEVE PUBLIKE	170
MODELI MAQEDONAS MBI MARRËDHËNIET NDËRETNIKE DHE TË DREJTAT E NJERIUT - RREGULLIMI I TYRE PËRMES DIALOGUT DHE INTEGRIMIT INTERKULTUROR: MUNDËSI APO REALITET	229
NJË FJALOR NË DORËSHKIM NGA LEF NOSI	240
PROVAT BIOLOGJIKE DHE ADN-JA NË FOKUSIN E SË ARDHMES	254
KULTURA DHE NEGOCIMI.....	269
VËSHTRIM I PËRGJITHSHËM NË MEKANIZMIN KUNDËR TORTURËS DHE TRENDI I TIJ NË VITET E FUNDIT	281
ROLI I PROCESEVE TEKNOLOGJIKE NË PRODHIMIN E SALSICËVE	291
TEKNOLOGJIA E LËVIZSHME (MOBILE)- NJË ZGJIDHJE PËR TURISTËT E DITËVE TË SOTME	299

ALBANA SKEJA

**Kandidat për PhD në Universitetin Ndërkombëtar të
Strugës**

TATIMI MBI VLERËN E SHTUAR PËR SUBVENCIONIN/GRANTET E NDËRMARRJEVE PUBLIKE SH.A.

ABSTRAKT

Niveli ekonomik dhe konkurenca e firmave apo subjekteve varet nga resurset ekonomike, niveli teknologjik kohor, instrumentat financiarë, niveli profesional i stafit, kualifikimet e burimeve njerëzore etj.

Në ndërmarrjet publike është e rëndësishme balancimi i të ardhurave ekonomike të qytetarëve me çmimin apo tarifën e përcaktuar për cdo shërbim të ofruar, pasi niveli ekonomik për cdo familje është shumë i ndjeshëm ndaj shërbimeve publike.

Praktika e vëndeve të zhvilluara duke përfshirë edhe një pjesë të sektorit publik për Shqipërinë kanë kaluar drejt privatizimit të këtij sektori. Për sektorin publik ku përfshihen ndërmarrjet të cilat janë të rregulluara me Ent rregullator niveli i konkurrencës është në nivele të ulta pasi akoma këto shërbime janë monopole, kjo nga pikëpamja e vendosjes së tarifës së shërbimeve, por kjo nuk do të thotë që nuk ka konkurrencë. Për diferencën e tarifës që përdoret nga këto ndërmarrje pushteti qëndror alokon fonde në formën e subvencioneve apo granteve.

FJALË KYÇE:

Qëndryshmëria ekonomike, ent rregullator, tatimi mbi vlerën e shtuar, subvencion, grant.

PARATHËNIE

Ndërmarrjet publike në Shqipëri ofrojnë shërbime për të gjithë popullsinë pavarësisht fuqisë blerëse dhe karakteristikave ekonomike të secilit individ. Kjo është një ndër shkaqet që sektori publik i mungon vendosja e çmimit të tregut dhe që ky sektor të sillet si subjekt privat dhe të jetë kompetitiv me këtë sektor. Për shkak të natyrës me karakter publik të shërbimeve publike është veçanërisht e ndërlikuar që ndërmarrjet publike të vendosin dhe aplikojnë nivel të tregut të çmimeve por mbajnë në konsideratë nivelin ekonomik , social, kulturor dhe politike të popullsisë, rajonit ku operojnë.

Ndërhyret e komponentëve të jashtëm heterogjene përcakton një të veçantë unike dhe origjinale gjë e cila nuk është prezente në sektorin privat. Në zhvillimin e ndërmarrjeve publike është e rëndësishme niveli drejtues e menaxhues i ndërmarrjeve, shoqërive publike, kualifikimi i burimeve njerëzore, përmirësimi i nivelit teknologjik me të cilin operojnë shoqëritë, ndërprerjen e vibrimeve të jashtme, cilësi këto të cilat do të çonin përpara këto shoqëri publike.

Transferimi i shoqërive publike sh.a. (shoqëri anonime) pranë pushtetit vendor është në kuadër të ofrimit të shërbimit sa më pranë qytetarit të cilin e përfiton atë.

TATIMI MBI VLERËN E SHTUAR (TVSH)

Tatimpagues të Tatimit mbi Vlerën e Shtuar janë të gjithë subjektet që kanë qarkullim vjetor më të madh se 5.000 mijë leke në vit në territorin e Republikës së Shqipërisë. Furnizimet e tatueshme të mallrave, shërbimeve dhe importi i mallrave, duke përfshirë edhe furnizimet të tjera si ndihmat, subvencionet etj. Norma e TVSH është 20% në Republikën e Shqipërisë. Paguesi fundor i TVSH është qytetari. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve është organi kompetent mbledhës dhe kontrollues i taksës së TVSH. Në vitin 2013 në Drejtorinë Rajonale të Tatimeve Elbasan është aplikuar TVSH mbi subvencionin që u delegohet shoqërive publike. Vlerësimi i këtyre detyrimeve është vlerësuar nga Tatimet. Këto të ardhura të mbledhura në mënyrë të detyruar nga tatimet janë një rreth vicioz i të ardhurave, pasi vetë Pushteti Qëndror, ndihmon me subvencion, grant këto

shoqëri në mënyrë që të vazhdojnë të ofrojnë shërbimin e tyre qytetarit, vetë organet tatimore të cilat janë strukturë organike e qeverisë qendrore mban 20% të fondeve të alokuara.

PUSHTETI QENDROR-PUSHTETI VENDOR DHE SHOQËRITË PUBLIKE, QËNDRUESHMËRIA FINANCIARE

Misioni dhe vizioni strategjik i ndërmarrjeve/shoqërive publike është zhvillimi i qëndrueshëm i këtij sektori brenda kontekstit të mbulimeve të kostos direkte të këtyre shoqërive. Zhvillimi i qëndrueshëm i këtyre shoqërive publike kushton vëmendjen e pushtetit qendror ky i fundit i zgjedhur prej popullit. Për këtë arsye shërbimet publike të ofruara nga këto shoqëri janë degë të ekonomisë të cilat janë prioritet në varësi organike me zhvillimin ekonomik e social të rajonit. Sektori i shërbimeve publike është një sektor i brishtë i cili merr vëmendjen e pushtetit Qendror dhe Vendor.

Pushteti Qendror si primar i politikave ekonomike strategjike të vëndit dhe pushteti Vendor si ndjekës i këtyre politikave me politika ekonomike specifike janë përgjegjës për funksionimin ekonomik të shoqërive publike. E drejta e klientit për përfitime publike është themelore në jetën e tij dhe nuk mund ti mohohet askujt. Për këtë arsye pushteti qendror delegon fonde pranë pushtetit vendor të cilat kryejnë pagesat ndaj shoqërive publike.

Shoqëritë publike janë krijuar më 1991 – 1992 nga ndarja e ndërmarrjeve publike sipas sektorit të shërbimit të tyre. Statuti i tyre kaloi si personalitet juridik sh.a. (shoqëri anonime) me varësi të pushtetit qendror ose vendor. Shoqëritë publike, ndërmarrjet publike, sigurojnë qëndrueshmëri financiare duke shitur shërbimin e tyre në tregun që ekzistojnë. Shoqëritë publike ofrojnë shërbim për të gjithë komunitetin pavarësisht fuqisë paguese të klientit. Objektivi ky primar për çdo shoqëri publike. Menaxhimi dhe drejtimi i këtyre shoqërive publike është i cunguar pasi këto shoqëri nuk mund të vendosin çmimin shërbimit në bazë të kostos së tyre duke u bazuar kjo e fundit në faktorët ekonomik të vëndit.

Këto shoqëri publike në viti 2007 janë transferuar në varësi të pushtetit vendor.

Tatimi Mbi Vlerën e Shtuar për Subvencionin/Grantet e Ndërmarrjeve Publike Sh.A.

Në pikëpamjen e marrëdhënieve ekonomike transferimi i ndermarrjeve publike pranë pushtetit vendor ka rezultuar, pa marrë procesin e transferimit, me shumë hapësira boshe dhe komplekse e me pasoja mbi menaxhimin e tyre.

Formimi i shoqërive publike me status juridik sh.a., krahas statutit juridik e çon shoqërinë në ndërveprim me faktorët e mbrendshëm dhe të jashtëm. Statuti i tyre juridik në aparençë i barazon këto shoqëri me firmat private të tregut. Shoqërite planifikojnë dhe hartojnë planet e biznesit me afat një deri në 5 vjetarë, duke planifikuar të gjithë treguesit ekonomik gjatë këtyre viteve. Futjen e koncepteve të cilësisë së shërbimit dhe kujdesit ndaj klientit, nevojshmërisë së strategjive efikase të aspekteve të ndryshme ekonomike.

Ekonomia e tregut kërkon që çdo firmë që të jetë kompetitive, të fitojë qëndryshmërinë në treg duhet të rrisë rentabilitetin e saj në bazë të efikasitetit ekonomik, futjen e teknologjisë konkurruese dhe menaxhimit novator.

Për të fituar qëndryshmërinë sektori privat ka kopetenca të plota në përcaktimin e çmimit të mallit apo shërbimit, gjë e cila kjo në sektorin publik nuk është në kopetencë të shoqërive publik. Aplikimi i çmimit nga shoqëritë publike për shërbimin e tyre nuk cilësohet më çmim por tarifë kjo për arsye se kjo e fundit nuk përcaktohet mbi bazën e kostove të shoqërive por diktohet nga Enti Rregullator i sektorit dhe aq më tepër që nuk mbulon kostot e shoqërive.

Enti rregullator i sektorit të shërbimeve publike për përcaktimin e tarifave të shërbimit publik merr në konsideratë gjëndjen ekonomike të rajonit, nivelin social, nivelin e arkëtimit të shoqërive, aftësinë paguese të individit në barazpeshë me mbulimin e kostove minimale direkte të këtyre shoqërive. Tarifat e përcaktuara nga Enti Rregullator janë të detyrueshme dhe nuk mund të ndryshohen nga shoqëritë publike.

Rëndësia e sektorit publik është prioritare e politikave ekonomike të qeverive drejtuese. Shoqëritë publike në bazë të

kostove të tyre kërkojnë rritje të çmimeve për shërbimin që ofrohet nga këto të fundit. Pushteti vendor nga ana tjetër si pronarë legjitim kërkon ulje të çmimeve për arsye të elektoratit të tyre. Ekuilibri midis dy institucioneve për vendosjen e tarifës ekuilibrohet nga Enti rregullator i cili përcakton një tarifë e cila është e përballueshme duke patur parasysh ndikimet ekonomike, sociale, kulturore të zonave të shërbimit. Për mbulimin e një zëri të caktuar shpenzimi specifik të domosdoshëm për shoqëritë publike pushteti qëndror alokon pranë pushtetit vendos subvencion me destinacion të përcaktuar.

Por diktimi i çmimit (tarifës) sjell pasoja mbi sektorin publik si më poshtë :

- Konkurueshmëria e këtij sektori mungon pasi vetë shoqëritë do të mbulojnë vetëm një pjesë të kostove dhe nuk ka mundësi të përditësojë teknologjinë dhe të ecin me zhvillimin e kohës.
- Qëndryeshmëria financiare e shoqërive publike vihet në rrezik dhe nuk i jep prioritet zhvillimi në treg.

Meqënëse aplikimi i çmimit për shoqëritë publike është i diktuar nga Enti rregullator atëherë pushteti vendor delegon fond (subvencion/grant) për mbulimin e një pjesë të detyrimeve të shoqërive. Delegimi i fondeve për shoqëritë publike bëhet për të përmirësuar disa treguesit si dhe për të vazhduar shoqëritë që të ofrojnë shërbimin e tyre në komunitet, pasi shërbimi është publik pavarësisht gjëndjes ekonomike të familjeve. Shumë kjo e cila kalon nga buxheti i shtetit pranë pushtetit vendor si pronarë legjitim të shoqërive publike dhe përgjegjës për detyrimet e treta të shoqërive.

NATYRA E NDËRMARRJEVE (SHOQËRIVE) PUBLIKE

Shoqëritë publike në mbështetjën e strategjive të tyre dhe strategjisë kombëtare hartojnë planet e biznesit për periudha kohe të caktuara. Ndikimet ekonomike, sociale dhe kulturore të zonave të shërbimit janë të ndjeshme në këto shoqëri, e pavarësisht këtyre shoqëritë publike janë të obliguara të ofrojnë shërbimin e tyre. Tarifat

e aplikuar nga këto shoqëri janë të aprovuara nga Enti rregullator edhe pse janë nën kosto reale të ofrimit të shërbimeve.

Shoqëritë ofrojnë shërbimet e tyre në komunitet dhe sipas Kontabiliteti Financiar në zbatim të Standardeve Kombëtare dhe Ndërkombëtare të Kontabilitetit (SKK dhe SNK), përcakton që të hyrat janë flukse hyrëse në periudhën e raportimit që çojnë në rritjen e aktivitetit, ose pakësimin e pasiveve duke përjashtuar kontributet në kapital. Për çdo ofrim të shërbimit të tyre shoqëritë derdhen në buxhetin e organeve tatimore 20% të vlerës për çdo njësi shërbimi, vlerë kjo e përlogaritur që në momentin e shitjes së shërbimit.

Shoqëritë publike për shkak të natyrës publike të shërbimit ndeshet me mos-arkëtim të këtyre faturave, e cila më pas sjell pasojë në gjendjen financiare të këtyre shoqërive duke rrezikuar fondet e pagave të punonjësve, pagesën e sigurimeve shoqërore e shëndetsore, etj.

Duke patur parasysh këto probleme shoqëritë publike i drejtohen pushtetit qendror për përfitimin e formave të ndryshme të financimit të shpenzimeve korrente.

Pushteti Qendror për të stimuluar këtë sektor delegon fond pranë pushtetit vendor ku ky i fundit kryen pagesat e detyrimit për shpenzime të përcaktuar nga pushteti qendror.

Subvencionet/grantet e deleguara nga pushteti qendror tek pushteti vendor nuk tranzistojnë në llogaritë e vet shoqërive. Shoqëritë publike duke zbatuar Standartet Kombëtare të Kontabilitetit për përfitimin e grantit bëjnë njohjen e këtij përfitimi si e ardhur kundrejt zvogëlimit të shpenzimeve të specifikuar. Kështu procesi i përfitimit të grantit kalon nëpërmjet veprime të debitimi dhe kreditimi të llogarive kontabël përkatëse.

Për këto arsye shoqëritë publike nuk aplikojnë TVSH mbi grantin që marrin dhe kanë kundërshtuar organet tatimore për ndërmarrjen e këtij veprimi pasi kjo gjë jo vetëm që prek drejtpërsëdrejti funksionimin ekonomik, likuiditetin e shoqërive publike por edhe në mënyrë indirekte edhe qytetarin.

ROLI I SHTETIT (MF)

Pushteti Qëndror nëpërmjet stukturave të tij drejtuese mbështet shoqëritë publike që të ofrojnë:

- Shërbim korent, cilësor, të qëndrueshëm dhe të vazhdueshëm.

Hartimi i strategjive sektoriale në zhvillimin e sektorit publik përfshijnë një sërë përmisimesh ekonomike të vazhdueshme kjo në përputhje me zhvillimin ekonomik të vëndit. Mbështetja dhe oponenca e këtij sektori është dhe parashikohet që të jetë deri në fitimin e stabilitetit ekonomik të shoqërive ose privatizimin e tyre.

Delegimi i fondeve pranë pushtetin vendor për shoqëritë publike është një formë mbështetëse për vazhdimësinë e ofrimit të shërbimeve publike.

Pushteti qëndron dhe organet strukturore të tij janë të njohura për aplikimin e tatimit mbi vlerën e shtuar për grantet që u delegohet shoqërive publike. Duke njohur shqetësimet dhe vetë natyrën specifike të këtyre shoqërive publike, pushteti qëndror cilëson se aplikimi i TVSH për grantet që përfitojnë këto shoqëri nuk përfshihen në skemën e TVSH.

Objekt i TVSH janë të gjitha furnizimet e mallrave dhe shërbimeve të kryera kundrejt pagesës prej një personi të tatueshëm, si pjesë e veprimtarisë ekonomike të subjektit dhe se përfitimi i subvencionit/grantit nuk është furnizim malli ose shërbimi.

KONKLUZIONI

Aplikimi i TVSH mbi subvencionin e deleguar nga pushteti qëndror për shoqëritë publike duhet analizuar nga ana ekonomike dhe financiare. Përfitimi i fondeve për shoqëritë publike është një ndihmë për këto shoqëri pasi mundësitë e tyre financiare dhe konkurrese të tyre janë të cinguar. Ndikimi i faktorëve të mbrëndshëm dhe të jashtëm rrezikojnë drejtimin financiar dhe ekonomik të tyre. Marrja në konsideratë e faktorëve ekonomik zhvillues, nivelin e të ardhurave të familjeve, nivelin social dhe kulturor të tyre janë faktorë në

drejtimin e këtyre shoqërive. Aplikimi i tarifave të përcaktuara nga Enti Rregullator dhe jo sipas analizës së tregut rrezikon qëndryshmërinë ekonomike dhe likuiditetin e shoqërive publike. Ndaj dhe fondet e përfituara nga pushteti qëndror janë të rëndësishme për vazhdimësinë e shërbimit.

Aplikimi i TVSH mbi këto subvencione/grante gjeneron një sërë probleme për këto shoqëri dhe rrezikohet vazhdueshmëria e ofrimit të këtyre shërbimeve publike po ashtu edhe vetë shoqëritë publike.

Buxhetit i Shtetit përcakton format mbështetëse për këto shoqëri publike si dhe mënyrën se si.

Kështu, akordimi i subvencionit bëhet sipas afateve të përcaktuara nga buxheti i shtetit, por duke respektuar detajimin e subvencionit në periudha mujore. Çelja e fondeve të subvencionit bëhet për njësinë publike dhënëse dhe jo për përfituesin.

Grant është e ardhura, e përftuar në formën e dhurimit, për një qëllim të përcaktuar ose jo, pa kusht kthimi dhe pa interes, që përdoret për financimin e veprimtarive ekonomike.

Kështu, fondet e delëguara nga pushteti qëndror pranë pushtetit qëndror dhe kalimi i veprimeve të kreditimit dhe debitimit të llogarive nga shoqëritë publike përcaktohen si grante të përfituara me destinacion të përcaktuar për shoqëritë publike.

Përfitues i fondit (llogaritë përfituese) është pushteti vendor dhe si i tillë fondi i përftuar nga ana ekonomike për këto shoqëri cilësohet si grant i kushtëzuar pasi shkon në drejtimin e përcaktuar nga pushteti qëndror dhe se shumica e lekëve nuk tranzitohet direkt në llogari të shoqërive publike.

Pagues i tatimit mbi vlerën e shtuar për çdo mall ose shërbim është qytetari, në mënyrë direkte edhe aplikimi i këtij tatimi mbi grandet që marrin shoqëritë publike do të rëndojë më vonë në xhepat e qytetarëve nëpërmjet rritjes së tarifave për këto shërbime.

Pra ekonomikisht nga ana e drejtimit financiar dhe rëndimit të ekonomik për qytetarët aplikimi i TVSH për subvencionin/grantet e këtyre shoqërive publike duhet të rishikohet në konceptin ekonomik dhe financiar.

Gjithashtu shoqëritë publike duhet të punojnë që të përfitojnë rentabilitet ekonomik të qëndryeshëm. Mbështetja ekonomike, drejtuese dhe teknologjike e këtyre shoqërive publike duhet të jetë prioritare për pushtetin vendor dhe qëndror në mënyrë që shoqëritë të ofrojnë shërbim cilësor, të vazhdueshëm dhe të qëndryeshëm.

Vetë menaxhimi i shoqërive do vërë përballë konkurrencës këto shoqëri me subjektet private.